

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף צח

אמר רבה: הזורק מטבע של חברו לים פטור למרות שאינו יכול ליטלו משם, לפי שהוא יכול לומר לו 'הרי היא מונחת לפניך, אם אתה רוצה קח אותה משם'.

והני מילי: אבל כל זה רק אם המים צלולים שאפשר לראות המטבע, וכן רק באופן שהוא לא לקח את המטבע בידיו ממש וזרקה לים, אלא במקרה שהיא הייתה ביד הבעלים והוא הכה תחת ידו והיא עפה לים, שהואיל והמים צלולים והוא רואה אותה הוא יכול לומר לו 'הרי היא מונחת לפניך ואינה אבודה, אם אתה רוצה קח אותה משם', ואף שכדי להוציאה משם על בעל המטבע לשכור צוללן, אין הזורק חייב לשלם לו על כך, לפי שזהו רק גרמא, וגרמא בנזקין פטור.

אבל אם המים היו עכורים בשעת הזריקה חייב, לפי שעשה בידיו ממש מעשה של איבוד המטבע ואין זה גרמא. וכן אם לקח את המטבע בידיו ממש וזרקה חייב, לפי שזו גזילה ממש ועליו להשיב לו אותה.

קושיא: **מתיב רבא:** למדנו בברייתא - אין מחללין פירות מעשר שני על מעות שאין ברשותו, כיצד? היו לו מעות שנמצאות במקום הנקרא 'קסטרא', שהוא רחוק מאוד ומסוכן ללכת לשם ואין שיירות מצויות ללכת לשם, או במקום הנקרא 'הר המלך' שגם הוא מקום רחוק מאוד ומסוכן ללכת לשם כנ"ל, או שהארנק שבתוכו המעות נפל לים הגדול, אין מחללין עליהם. ע"כ הברייתא. משמע שמעות שנפלו לים הגדול נחשבות לאבודות, וא"כ מדוע הזורק מטבע של חברו לים פטור?

רבה מתרץ: לגבי מעשר שני הדין שונה, שנאמר "וְצִרְתָּ הַקֶּסֶף בְּיָדְךָ", ומעות הנמצאות בים אינם 'בידך'.

*

השף: אם שייף את המטבע של חברו ומחק את הצורה המוטבעת עליה, פטור, לפי שלא חיסר מהמטבע וא"כ לא עשה כלום, ומה שכעת המטבע לא שווה כלום מחמת שאין עליה צורה זהו רק גרמא.

וה"מ: אבל כל זה רק אם הכה על המטבע עם פטיש והחליקה עד שנמחקה צורתה, אבל אם שייף וליטש את המטבע עם פצירה חייב, לפי שחיסר בגוף המטבע וא"כ עשה נזק בידיים ממש ואין זה גרמא.

קושיא: **מתיב רבא:** למדנו בברייתא - אדון שהכה את עבדו על אזנו וחירשו, העבד יוצא לחירות וכו'. ע"כ הברייתא. משמע שלמרות שלא חיסר כלום מגוף העבד אבל כיון שעשה מעשה בגופו אין זה גרמא אלא נחשב שהזיקו בידי ממש, וא"כ גם כאן כיון שהכה על המטבע בפטיש וע"י כך הפסידה זה נחשב למעשה ממש ולא לגרמא, ומדוע אמר רבה שפטור?

תירוץ: **רבה לטעמיה:** רבה סובר שאדם שחירש את אביו חייב מיתה (כדין מכה אביו ואמו והוציא מהם דם), לפי שאי אפשר לעשות אדם חירש ללא שתצא ממנו טיפת דם באוזנו, וא"כ גם לגבי עבד זה נחשב שחיסרו בגופו ולכן יוצא לחירות, אבל אם הכה על המטבע עם פטיש והחליקה לא חיסר בה כלום.

*

הצורם: הפוגם את אוזן פרתו של חברו וכעת כבר אי אפשר להקריבה על המזבח מחמת שהיא בעלת מום, פטור, לפי שהפרה נשארה כפי שהיתה קודם וא"כ לא עשה כלום, משום שלא כל השוורים מיועדים להקרבה על המזבח.

קושיא: **מתיב רבא:** למדנו בברייתא - העושה מלאכה במי חטאת, דהיינו שלקח מי חטאת והשתמש בהם כ'משקולת' כלומר שהניח אותם בכף אחת של המאזניים ושקל כנגדן דבר אחר וע"י כך פסל אותם, או שעשה מלאכה בפרה אדומה וע"י כך פסלה (= כל מעשה פרה אדומה נפסלים אם עשו בהם מלאכה), פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים. ע"כ הברייתא.

רבא מבאר את הקושיא:

מלאכה הוא דלא מינכר וכו': כלומר משמע שרק העושה מלאכה בפרת חטאת פטור בדיני אדם לפי שהוא עשה היזק שאינו ניכר, והדין הוא שהיזק שאינו ניכר לא נחשב לנזק, אבל הצורם אוזן פרה אדומה ופסלה חייב בדיני אדם לפי שזהו היזק הניכר, ומדוע אמר רבה שהצורם אוזן פרתו פטור?

תירוץ: אמרי: באמת גם הצורם אוזן פרה אדומה פטור, והברייתא אמרה שהעושה 'מלאכה' פטור כדי להשמיע לנו שאפילו מלאכה שלא ניכר ההיזק חייב בידי שמים.

ואמר רבה השורף שטרו של חברו: השורף שטר חוב של חברו (שכתוב בו שאחרים חייבים לחבירו כסף, ועכשיו חברו הפסיד את הכסף) פטור מלשלם, משום שהוא אומר לחבירו שרפתי לך נייר בעלמא. דהיינו הוא הזיק אותו רק 'בגרמא', כי על ידי שנשרף הנייר לא יוכל חברו לגבות את חובו ו'גרמא בניזקין פטור'.

קושיא: היכי דמי: אם יש עדים מה היה כתוב בשטר - אין כאן שום נזק כי העדים יכתבו לו שטר חדש. ואם אין עדים - מהיכן אנו יודעים באמת מה היה כתוב בשטר? ופשוט שפטור ואין צורך לרבה לומר זאת.

תשובה: תהא במאמינו: מדובר שבעל השטר מאמין לשורף שאומר מה כתוב בשטר. ואפילו שהשורף מודה שהיה כתוב בשטר סכום כסף שחייבים לחבירו, הוא פטור מלשלמו.

הא דרבה מחלוקת: דברי רבה שנויים במחלוקת תנאים האם 'דבר הגורם לממון' נחשב כממון או לא. כלומר אפילו שהדבר לא שווה כלום מצד עצמו בכל אופן יש רווח ממוני על ידו, כגון השטר שהוא נייר בעלמא אבל הוא גורם לבעלים להרויח את הכתוב בשטר. ואם כן דברי רבה שהשורף פטור אמורים רק אליבא דרבנן הסוברים שדבר הגורם לממון לאו כממון דמי.

דחייא: מתקיף לה: כל מה שאמר רבי שמעון שדבר הגורם לממון נחשב כממון, זה דוקא בדבר שהוא עצמו ממון, כגון הגוזל חמץ ובא אדם אחר ושרפו. שאמנם אם גזל אותו לפני פסח והגיע המועד של זמן שריפת חמץ ושרף אותו אדם אחר, השורף פטור כי כל ישראל מצווים לשרוף אותו.

אבל אם גזל חמץ שעבר עליו הפסח ובא אחר ושרף אותו, אמר רבה שהדבר תלוי במחלוקת רבי שמעון ורבנן. שלדעת רבי שמעון מכיון שהחמץ עצמו אם הוא היה בעולם היה יכול הגזלן להחזירו לבעלים כמות שהוא ולומר לו הרי שלך לפניך (וכמו שכתבו במשנתנו), ובגלל שחבירו שרף אותו הוא צריך לשלם את דמי החמץ. אם כן מכיון שהחמץ מעיקרו היה ממון וגם לאחר הפסח הוא דבר הגורם לממון, חייב

השורף אותו. אבל דבר שמעולם לא היה ממון כגון שטר חוב שהוא נייר בעלמא, אלא הוא רק 'גורם לממון', רבי שמעון מודה שלא כממון דמי. ונמצא שדברי רבה כאן בהשורף שטר חוב של חבירו שהוא פטור הם לכו"ע.

אמר אמימר: דברי רבה הם רק אליבא דמאן דאמר שלא דנים 'דינא דגרמי'. דהיינו לכו"ע 'גרמא' בנזקין פטור, אבל נחלקו האם דנים דינא דגרמי או לא. רבי מאיר סובר שדנים דינא דגרמי וחכמים חולקים. יש הבדל בין גרמא לגרמי. 'גרמא' הוא היזק עקיף יותר ואילו גרמי הוא היזק ישיר יותר. (ראשונים)

השורף שטר חוב של חבירו זהו 'גרמי'. ולכן לדעת רבי מאיר על השורף לשלם את כל הסכום שהיה כתוב בשטר. אבל לדעת חכמים שלא דנים דינא דגרמי על השורף לשלם רק את דמי 'הנייר' בעלמא.

הוה עובדא: היה מעשה שרפרם כפה את רב אשי לשלם את הכתוב בשטר חוב שרב אשי שרף אותו בהיותו ילד. ורפרם גבה את הסכום מהנכסים המשובחים של רב אשי, כמו 'כשורא לצלמי' - כקורה הנבחרת משאר הקורות (שבחורים קורה מעולה בכדי לעצב בה צורות נאות).

*

מאן תנא: מהיו התנא של משנתנו הסובר שאפילו בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה, יכול הגוזל להחזירו ולומר לבעלים הרי שלך לפניך?

שור שהמית: שור שהרג אדם, אם מכרו לפני שנגמר דינו, הרי הוא מכור, ואם הקדיש אותו הרי הוא מוקדש, ואם שחטו בשרו מותר באכילה. ואם נגח והמית אדם כשהיה ברשות השומר, והחזירו השומר לבעליו הרי הוא מוחזר, ולמרות שבית דין יקחו אותו לסקילה, השומר פטור, לפי שהחזיר לו שור מעולה.

אבל לאחר שנגמר דינו אינו מכור (כי הוא אסור בהנאה ונמצא שלא מכר לו כלום), ואינו מוקדש לפי שאינו ברשות בעליו להקדישו, ובשרו אסור באכילה. ואם החזירו השומר לבעליו לדעת רבנן אינו מוחזר כי כבר נגמר דינו לסקילה, ולדעת ר' יעקב מוחזר לפי שיכול לומר לו 'הרי שלך לפניך'.

מאי לאו בהא קמיפלגי: ולכאורה רבנן ורבי יעקב נחלקו האם אפשר לומר באיסורי הנאה 'הרי שלך לפניך'. כלומר האם השומר יכול להחזיר לבעלים שור שנאסר בהנאה (מחמת שהרג) ולומר לו 'הרי שלך לפניך', או לא.

דחייה: **אמר ליה רבה**: לדעת כולם אומרים באיסורי הנאה 'הרי שלך לפניך'. משום שאם תאמר שלדעת רבנן לא אומרים, א"כ שרבנן יחלקו גם לענין חמץ בפסח ויאמרו שהגזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו לבעליו אינו מוחזר. אך הרי כל המחלוקת בכרייתא הנ"ל היא רק בשור הנסקל.

אלא הכא וכו': אלא אין טעם מחלוקתם משום 'איסורי הנאה', אלא האם 'גומרים דינו של שור שלא בפניו', ומדובר שהשומר מסר את השור שהרג לבית דין והם דנו אותו לסקילה. לדעת רבנן אינו מוחזר, לפי שאין גומרים דינו של שור לסקילה אלא בפניו, והבעלים אומרים לשומר אם היית מחזיר אותו אלי הייתי מבריה אותו לאגם, ובית דין לא היו תופסים אותו וממילא לא היו יכולים לגמור את דינו לסקילה שהרי אין גומרים את דינו לסקילה אלא בפניו, וכעת שמסרת אותו לבית דין הרי שהזקת אותו בידים ואתה חייב לשלם לי את דמי השור.

ולדעת ר' יעקב מוחזר, לפי שגומרים דינו של שור לסקילה שלא בפניו, והשומר יכול לטעון לבעלים סוף סוף בית דין היו גומרים את דינו לסקילה גם אם הוא לא היה לפניהם, וא"כ הנזק קרה מאליו ואני לא הזקתי אותו בידים.

אשכחיה רב חסדא: רב חסדא פגש את רבה בר שמואל ושאל אותו 'האם שמעת דבר בענין איסורי הנאה?'

רב חסדא שאל אותו, בגלל שרב חסדא הוא זה שאמר שרבנן ורבי יעקב נחלקו האם אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך או לא. רבה דחה את דבריו, אבל רב חסדא חיפש למצוא להם ראייה.

א"ל אין, תנינא והשיב את הגזילה: נאמר **וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל** המילים 'אשר גזל' מיותרות ללמד שיכול להחזיר את הגזילה כמות שהיא גם אם היא כבר לא שווה כלום.

מאן שמעת ליה: בכרייתא הזו כתוב שיכול להחזיר שור הנסקל עד שלא נגמר דינו. והרי מי דעתו שיכול להחזיר את שור הנסקל דוקא קודם שנגמר דינו? - רבנן. ובכל אופן הם אומרים שבחמץ ועבר עליו הפסח יכול לומר לו הרי שלך לפניך. מוכח שהמחלוקת בשור הנסקל אינה קשורה לאיסורי הנאה, כי אחרת רבנן היו צריכים לחלוק גם בחמץ ולומר שאינו יכול להחזירו. אלא לדעתם אומרים באיסורי הנאה

הרי שלך לפניך, ולגבי שור הנסקל המחלוקת היא האם גומרים דינו של שור שלא בפניו כנ"ל.

אמר ליה אי משנחת להו: אמר לו רב חסדא אם תפגוש את בני הישיבה אל תאמר להם את הבריייתא הזו כי הם ישמחו שהם מצאו תיובתא על דברי.

*

כאן שהרקיבו כולן: אם הרקיבו כולן זה שינוי הניכר והגזלן קנה אותם בשינוי, ולכן עליו לשלם כשעת הגזילה ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך. (נמוקי"י).

משנה: חָרַשׁ - בעל מלאכה המתעסק בעץ. שידה - עגלה העשויה למרכב נשים.

היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר: הבנאי חשב שאם הוא יוריד את האבנים בצד אחד של הכותל לא יפלו האבנים בצד השני ולכן הוא אנוס ופטור (שיטמ"ק).

גמרא: אמר רב חסדא לא שנו: דוקא אם הוא מסר לאומן שידה או תיבה שיתקן אותם והאומן קלקל אותם, האומן חייב לשלם את התיבה או השידה שקלקל. אבל אם הוא מסר לו עצים שיבנה לו מהם תיבה, והאומן בנה תיבה ולאחר מכן שבר אותה, האומן פטור מלשלם לו תיבה שלימה, אלא הוא משלם לו רק את דמי העצים שקיבל ממנו (מלא הרועים).

אומן קונה בשבח כלי: האומן 'קונה' את הכלי בשינוי שעשה בו כשהשביח אותו, דהיינו כשהפך את העצים לתיבה הוא קנה את התיבה והיא נהיית שלו. וכשהוא מחזיר את החפץ לקונה, הוא בעצם 'מוכר' לו אותו בחזרה. ולכן אם הוא הזיק את התיבה, מכיון שהיא ברשותו זה נחשב שהוא הזיק את עצמו ולכן הוא פטור על כך, אלא הוא חייב לשלם רק על העצים שקיבל.

קושיא: תנן נתן לאומנין וכו': לכאורה מדובר שנתן להם עצים לבנות שידה ותיבה, והם בנו וקלקלו אותה. ואומרת המשנה שחייבים לשלם את דמי השידה והתיבה!

דחייא: לא, שידה תיבה ומגדל: המשנה מדברת באופן שמסר לאומנים שידה תיבה ומגדל ולכן הם חייבים.

קושיא: הא מדקתני סיפא: הרי בהמשך המשנה כתוב 'נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם', ואם כן בהכרח שתחילת המשנה 'נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבים לשלם' מדובר בנתן להם עצים.

תירוץ: אמרי פירושי קא מפרש לה: הכל זהו מקרה אחד. המשנה פותחת בדין 'נתן לאומנין וכו' ומפרשת כיצד מדובר? 'נתן לחרש שידה וכו'.

והכי נמי מסתברא: בגלל שאם הרישא מדברת על עצים, מדוע הוצרכה המשנה לכתוב שוב את אותו הדין במסר לאומן שידה תיבה ומגדל? והרי כל שכן הוא, כי אם כשמסר לו עצים האומן לא קונה אותם בשבח כלי וחייב לשלם על קלקולם מחיר מלא, ודאי שאם מסר לו שידה ותיבה שחייב לשלם. אלא בהכרח שהסיפא רק מפרשת את הרישא.

דחייה: **אי משום הא**: מהטענה הזו אין הוכחה. בגלל שיתכן שברישא מדובר על עצים, והמשנה כתבה את הסיפא רק בשביל לגלות על הרישא. כלומר אם היה כתוב רק הרישא היינו אומרים שמדובר בשידה תיבה ומגדל, ולכן נכתבה הסיפא של 'שידה תיבה ומגדל' כדי שנדע שהרישא מדברת בעצים.